

EL SIURELLS I ALTRES PECES DE CERÀMICA

Antoni Mir i Marquès

Documentalista musical.
toni.mir.marques@gmail.com

Paraules clau: siurell, xiulet, música, argila, ceràmica.

Resum. *El siurell és un instrument, peça de ceràmica tradicional de Mallorca que té una funció de lleure i com a xiulet. Estan fets generalment amb argila i blanquejats amb calç. Solen estar decorats amb pinzellades de colors. La seva mida pot variar entre els 7 i els 15 centímetres i actualment ha esdevingut una icona turística de la zona.*

Keywords: siurell, whistle, music, clay, ceramics.

Abstract. *The siurell is an instrument, a traditional ceramic piece from Mallorca that has a leisure function and as a whistle. They are usually made of clay and bleached with lime. They are usually decorated with colorful brushstrokes. Its size can vary between 7 and 15 centimeters and has now become a tourist icon in the area.*

1. LA CERÀMICA POPULAR A MALLORCA

Al mes de juliol de 1971, i mentre es procedia al desmuntatge de les voltes de l'entrada del convent de Sant Francesc de la ciutat d'Inca, per ampliar el Col·legi d'Ensenyament Mitjà allà instal·lat, van aparèixer als angles inferiors d'aquestes gran nombre de peces ceràmiques, que el llavors director pare Gabriel Ferrer Llabrés, ministre provincial del Tercer Ordre Regular de Sant Francesc a Espanya, es va afanyar a recollir i va cedir generosament al Museu Arqueològic de la Porciúncula. Es tractava d'una mica més de quatre desenes de peces de formes molt variades, totes elles amb defectes de fabricació i que, segons les tècniques antigues, es van fer servir per emplenar les voltes del dit immoble. La datació d'aquests materials és ben coneguda, ja que a la clau de l'arc central es podia llegir 1731. Alguna d'aquesta ceràmica, a què ens referirem principalment, és anterior o, en tot cas, no sobrepassa aquesta data.

2. EL SIURELL

Es tracta d'un objecte representatiu de la ceràmica popular mallorquina. Se n'han fet de diverses tipologies, incloent els que incorporen formes antropomòrfiques o zoomòrfiques. S'han fet servir com a joguina per a infants de famílies humils, tot i que durant el segle XIX i principis del XX es van tornar a posar de moda. Tradicionalment, han estat les dones les que han cuidat de la seva fabricació. Un cop eixuta, s'hi afegeixen pinzellades alternades de colors (blau, groc, verd i vermell). Històricament els llocs de més producció han estat Inca, el terme de Marratxí i sa Cabaneta. La majoria són tallers familiars.¹

El dia típic per comprar siurells és a les Fires d'Inca, al Dijous Bo, a les romeries i durant la de Sant Marçal, celebrada el 30 de juny al santuari de sa Cabaneta.

Figura 1. "Siurell" de Guadix.

Figura 2. "Siurells" de Granada.

Figura 3. "Siurells" de Granada.

1 Llabrés Ramis, Juan *La Ceràmica Popular en Mallorca. Estudios monogràfics del museo arqueològic La Porciúncula*. Ciutat de Mallorca, 1977.

2.1. El siurell a Mallorca

No tenim constància de quina època són els siurells, però hi ha la tradició oral que recollí Pere-Joan Llabrés i Martorell d'uns parents seus, que un fra-re menor, a principi del segle XIX, una vegada exclaustat tornà a ca seva a Inca on hi havia una gerreria i, per entretenir-se, començà a fer siurells, i els venien juntament amb els plats i altres estris de cuina. Ben aviat es feren populars entre els infants, que els feien sonar, sobretot, a les matances.

Joan Ensenyat, autor de la *Història del pariatge*, diu que el dia 2 d'agost, per commemorar la victòria dels andritxols sobre les tropes del pirata Barba Roja, celebraven grans festes, i entre els actes que feien posaven el quadre votiu dit "dels moros" a la façana de l'església, i feien una gran processó en què els nins duïen i feien sonar un siurell, i les nines, una cadufa, que és una gerreta amb un siulet plena d'aigua que en fer-la sonar semblava el cant d'un ocell.

2.2. La fabricació del siurell

La tècnica de fabricació del siurell és molt senzilla, com correspon a una obra de tals condicions. Sempre es fan a mà. Després de la seva única cocció –pa de pessic– se li dona un bany de calç hidratada i, una vegada seca aquesta, es practiquen unes pinzellades de colors, que poden ésser el groc, el blau, el verd i el vermell alternats, en diverses parts de la peça. Fins fa uns trenta anys aquests colors es preparaven rudimentàriament al mateix obrador i no portaven cap emprimació de cua, amb la qual cosa se'n tacaven les mans, la cara i els vestits. Actualment aquest petit inconvenient ha quedat totalment superat amb les pintures plàstiques, resistents i de bona qualitat, tal com es poden adquirir al mercat; un cop s'asseca la pintura, el siurell queda llest per a la venda.

La fabricació, però, no és exclusiva de Mallorca, sinó que se sap que hi ha exemplars pareguts a altres llocs com Portugal, Granada, Guadix, Txèquia, Eslovàquia, Creta, Rússia, Sardenya, Dinamarca i altres llocs de la Mediterrània.

Temàticament les peces són variades i inclouen formes antropomòrfiques (home, dona, nan), fantàstiques (dimoni, cans, galls). En època més recent, s'han introduït motius moderns com avions, bicicletes, motos, futbolistes. Són d'esmentar també els siurells de tema religiós, com els personatges i les escenes de betlem. Són molt antics i representatius els bouets i els cans.

A Inca les principals cases que feien siurells eren: Ca n'Aleix, Can Piritis, Cas Cego o Can Baltasar, Can Torrens i, darrerament, Francesca Truyol.

Figura 4. "Siurell" de Portugal.

Figura 5. "Siurell" de Txecoslovàquia.

3. EL SIURELL A L'ONOMÀSTICA

SIURELL, CAN. Propietat rústica del terme de Son Servera, situada entre Son Gri, ses Comunes i Cas Lleu.

SIURELL. Indret de la costa, dins el port de l'illa de Cabrera, situat entre s'Espalmador i la cova Roja.

SIURELL, SON. Propietat rústica del terme de Palma, situada entre el camp de Déu i les Ànimes, Son Groc i Son Pobanya.

També fou pres com a nom d'un grup musical:

SIURELL ELÈCTRIC. Grup musical format a Palma el 1986. Cerca nous camins d'expressió partint de la música popular i incorporant instruments electrònics. És compost per Josep Antoni Rubio, Miquela Lladó, Antoni Pastor, Jaume Padrós, Antoni Reinés i Antoni Marquès. Ha actuat a diversos llocs de Mallorca i ha enregistrat el disc *Siurell elèctric* (1987).²

COL·LECCIÓ SIURELL. El conegut escriptor i editor Lluís Ripoll posà el nom de SIURELL a una de les col·leccions que ell editava.

² *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Volum 16. Pàg. 315-316.

4. EL SIURELL COM A ELEMENT DECORATIU

Aquestes típiques i clàssiques figuretes de fang cuit, l'origen de les quals es perd a les tenebres del passat, són peces humils d'un art senzill i arcaic. Es tracta de figures, gairebé sense detalls, l'anatomia esquemàtica dels quals s'endevina, s'intueix; figures que ens recorden aquells moments ancestrals, quan l'art encara estava en esbós i l'artista feia, indecís i vacil·lant, els primers passos de la seva imaginació creadora.

Per anar destinat principalment al món infantil, el siurell, com a joguina, va proveït d'un curt xiulet d'aguda i penetrant tonalitat, i és un article obligat a les paradetes de totes les nostres fires i festes populars. Però, a més d'aquesta finalitat, veim que actualment el siurell ha pujat de categoria, ja que el trobam com a element decoratiu a les llars de les nostres poblacions.

5. EL SIURELL COM A TROFEU

Al poble l'hi ha agradat, i una prova eloqüent d'aquesta revaloració i del redescobriments del siurell la constitueix el fet que s'ha fet costum entregar-lo com a obsequi, cosa que no tan sols fan particulars, sinó també alguns ajuntaments, entre ells el d'Inca. Per altra part, és significatiu i digne d'encomi que a Ciutat es creàs el premi anual del Siurell de Plata, que atorga el diari de Palma *Última Hora* a la persona que més s'ha destacat a la vida del nostre reduït món mallorquí.

Entre els que l'han rebut podríem destacar el campió de ciclisme Guillem Timoner (1965), Annie Frances Moore Bowden (1969), per la seva labor junipèria, (21.09.1893 – Palma, 23.05.1981) i l'afamat músic, organista i compositor Bartomeu Veny Vidal, que cada any participa en els concerts d'orgue de la ciutat d'Inca.

6. EL SIURELL A LA MÚSICA

Seria injust parlar de siurells i oblidar-nos de la música, a més d'un músic com Bartomeu Oliver, (Felanitx, 19.06.1894 – Palma, 24.05.1988), que tengué entre 1922 i 1951 un període de gran fertilitat compositiva. A través de les dades biogràfiques es posa de relleu la vinculació d'Oliver amb la ciutat d'Inca com a director de diferents bandes dins i fora d'Inca.

El 2/8/1927 va compondre a Alaró la melodia sense acompanyament titulada *Ball dels siurells*, *Bolero de Calvià*, amb el contingut següent: partitura amb "Processó" - "Gentil Senyora" - "La cadena" - "L'oferta" - "La Garsa".³

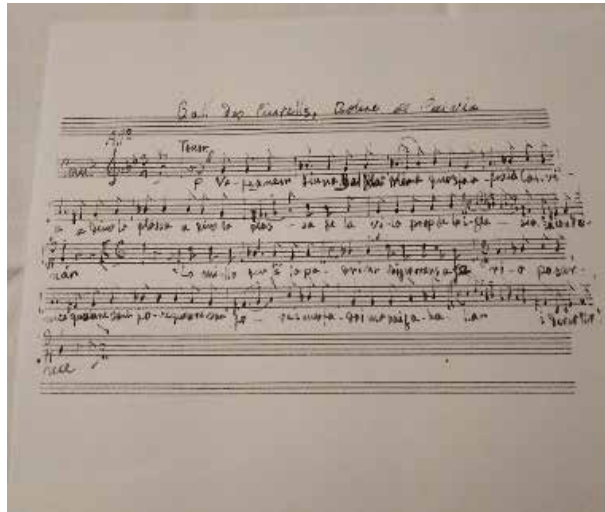

Figura 6. Partitura del *Ball del siurell*.

7. MADÒ ANTÒNIA PRATS DE CAN TORRENS, MADÒ TONINA DE CA N'ALEIX, MADÒ BET DE CAN BERNADÍ

Ja hem dit que qui confeccionaven els siurells eren les dones, i en volem destacar tres: dues d'Inca i una de Marratxí.

La principal botiga de siurells era la de Can Torrens d'Inca, regentada per l'amo En Salvador Torrens i madò Antònia Prats, que havien comprat la terrisseria de Ca n'Aleix, per això madò Tonina de Ca n'Aleix, octogenària, continuà fent siurells a Can Torrens ajudant madò Antònia, i en va fer durant molts d'anys, sobretot els siulets, ja que tenia una destresa especial i guardava el seu secret per por, deia, de no perdre la feina. Per cert, madò Antònia Prats es queixava que de tots els fills que havia tengut sols un s'interessava per seguir en el treball del fang.

Madò Bet de Can Bernadí va néixer el 5 de gener de 1892, a sa Cabaneta (Marratxí). Els seus pares eren terrissers. Es va iniciar sola en la modelació de siurells, inspirada en els que veia de nina a les festes de Sant Marçal, fabricats per artesans d'Inca. El model per al Siurell de Plata que es concedeix pel "senat" dels premis del diari *Última Hora* fou fet expressament per madò Bet. A madò Bet l'ajudava la seva filla, Francisca Palou Amengual. Un altre taller ceramista que també fabrica siurells és Miguel Serra de sa Roca Llisa, de Pòrtol. Un tercer taller, però a petita escala, és el dels germans Amengual, de Can Bernadí, de Consell, els quals venen de la mateixa família de madò Bet de Can Bernadí de sa Cabaneta.

³ Partitura pertanyent a la col·lecció particular d'Antoni Mir.

8. L'OCARINA

Figura 7. Ocarines americanes. La més grossa i llarga és una ocarina professional en si bemoll italiana.

A diferència del siurell, tenim l'ocarina, que també es fa a molts països. És un instrument musical de vent, elaborat a base de terrissa. És de forma ovoidal, amb un costat broc per bufar i vuit orificis que es tapen amb els dits per obtenir els diferents sons. Hi havia diverses mides. El número 6 era el més gran. A Manacor hi va haver un taller durant força anys que fabricava aquesta mena d'instruments musicals. Actualment en fabrica Carmen Hermoso a Algaida.

Entre alguns llibres, n'he trobat un amb referència a l'ocarina, editat per l'Associació de Gaiters d'Aragó (AGA). L'autor Jesús M. Palazón, entre altres coses escriu:⁴

A Mallorca també he constatat restes d'una tradició ocarinística. En alguns pobles de l'illa (Buñola, Manacor) es construïen i també hi va haver agrupacions. El meu amic Benet Mas em va explicar, a principis de segle, en vida (ell feia ocarines al poble de Santa Maria), que havia trobat una ressenya als arxius de la Biblioteca Municipal de Palma. Allí parlaven d'un concert a l'església de Santa Magdalena on van tocar, a principis de segle, ¡100 ocarinas!

En aquestes dates el Dr. Jesús María Palazón ja vivia a Mallorca, amb domicili al passeig Marítim de Palma. L'any 2007, es va publicar el llibre *Jesús Palazón i amics – Ocarina integral*. El llibre va ser presentat a la discoteca Pacha, situada a la barriada de Son Caliu a Palmanova (Calvià). De Jesús Palazón, en podem dir que era un bon metge cirurgià de professió i lutier de vocació. Amb el llibre es va presentar un CD amb una recopilació de música sota la batuta de la ciència, amb un instrument que forma part d'una família antiquíssima: l'ocarina, la qual ha estat de gran importància a la cultura balear. La recopilació contempla dues parts diferenciades: al CD *Crossover*, que

4 "Pliegos". Monografías de la Asociación de Gaiteros de Aragón n.º 6. *Mi querida Ocarina*. Jesús M. Palazón, 22 de abril de 1996.

presenta una selecció de temes de diferents estils i formes instrumentals, per exemple, hi ha una demostració polifònica a *No ni no* així com sonava antigament a Mallorca. Hi ha valsos (sud-americans i tradicionals), havaneres, només amb la guitarra i l'ocarina.

D'altra banda, el CD *Jazz* és un repte de dificultat superior. S'han escollit autors com Cole Porter, Antonio Carlos o Irving Gordon. A l'enregistrament s'ha comptat amb músics de la talla de Jesús Palazón, Gua Aguiló, Salvador Font, Andrés Enric, Ramon Ramis, Venanci Garcia, Toni Fernández, Manuel Cuesta i Miquel Llinàs.⁵

8.1. L'ocarina a Mallorca

La primera referència és de 1879, atribuïda a Cesare Vicinelli i a Luigi Cussini. Cussini era membre de la Junta del Conservatori balear, i va estar molt vinculat al Circulo Mallorquí, l'orquestra d'ocarines del qual actuava en molts actes socials. Hi hagué també constructors a Esporles i Manacor.

El 1887 es va interpretar un miserere i aquell mateix any el nonet va actuar a l'oratori de San Bartomeu de Son Rapinya, com a celebració del setè aniversari del nou temple. Una altra dada a destacar és que segons l'almanac balear *El Isleño*, en 1881, el músic i compositor Atilio Bruschetti feia classes d'ocarina al Conservatori de Palma.

Hi hagué diverses bandes, com per exemple la de Sebastià Frau i Timoner (Manacor); Bartomeu Caldentey Maimó (Felanitx); una orquestrina dirigida per Damià Duran i Sebastià Melià (Porreres); Pascual Martorell i Miró, que dirigia el septimí d'ocarines El Palmesano; o Vicenç Calafell i Nadal (Esporles). Entre d'altres intèrprets famosos destacam Martí Puigserver Gual (Lloret de Vistalegre) o Pere Antoni Alemany i Palmer (Calvià).

8.2. Pere Antoni Alemany Palmer (Palma, 1862-1952)

Guitarrista i compositor, demostrava una gran destresa amb la guitarra i el violí, a més de dominar altres instruments de corda. Es va dedicar a l'ensenyament (va ésser el primer professor del guitarrista Bartomeu Calatayud)⁶ i va formar duo tocant el violí amb Jaume Vicens i Canyelles en les funcions

5 Jesús Palazón i amics. *Ocarina integral*. Govern de les Illes Balears. 2007.

6 Sabem que Pere Antoni Alemany va ésser el primer professor del nostre gran mestre, perquè un dia que Calatayud feia unes classes va arribar el seu amic Pere Antoni, i el va presentar als seus alumnes dient-los que aquell senyor havia estat el seu primer professor. Entre aquests es trobava qui ens va contar l'anècdota, Bartomeu Quetglas.

de cinema mut i, algunes vegades, en els entreactes de teatre aficionat. En ocasions va actuar també amb alguna companyia d'òpera o sarsuela.

Persona molt arrelada a Calvià (arribà a aquesta vila al voltant de 1932), se'l coneixia afectuosament com mestre Pedro. Va viure al poble durant alguns anys, i hi entaulà bones amistats. Entre aquestes volem destacar la que va tenir amb Bartomeu Quetglas, també guitarrista, el qual, tot i ser més jove, va ajudar-lo a sobreposar-se de les adversitats de la vida. En efecte, quan Pere Antoni arribà a Calvià ja no era el músic que havia estat en els seus millors moments, ja que amb anterioritat havia perdut la seva esposa i la seva única filla.

Entre les obres que va compondre Alemany i que coneixem, destaca un vals i la masurca *Brillante*, de la qual actualment es conserva un original escrit en xifra. També hi ha una peça que va dedicar a Maria Rosa Cabrer, que a França va ser primera ballarina en una companyia de ballet i que, després de tornar a Mallorca, va exercir com a professora del Ballet Municipal de Calvià.

Se'n conserva una targeta postal enviada a *Bartolomé, albañil, nieto del maestro Juan Rosas, Calle de la Capelleta, Calvià*, de data 20 de juny de 1943. La targeta està mutilada per la part on hi havia el segell. Alemany hi escriu que han de veure's per a una cosa important per a ambdós i, encara que no ho podríem assegurar, potser fos el moment en el qual Pere Antoni llegà les seves partitures al seu amic Bartomeu Quetglas. Assenyalam finalment, com a dada curiosa, que la targeta esmentada és de la Impremta Homar-Palma.

Alemany va formar una orquestra d'ocarines amb la qual va sortir de gira per l'estranger. Va fer diverses instrumentacions per a bandes de música i orquestres de corda. Encara es conserva un arranjamet seu per a guitarra sobre el bolero mallorquí, que va titular *Bolero las Nayadas*.

Va treballar com a cuidador d'un motor de gas pobre que proporcionava llum al poble de Calvià, i dedicava les hores d'oci a les seves dues grans passions: la música i les invencions, entre les quals hem de ressaltar la màquina de trillar Victoria, de la qual es van fer les proves el 15 de març de 1913. Els darrers anys de la seva vida els va passar a la Misericòrdia, on cada setmana rebia la visita de qui sempre li demostrà una sincera amistat, Tomeu Quetglas. Allà varen passar molts de moments parlant de la passió que compartien per la guitarra.

9. CENTRES TERRISSERS DE MALLORCA

Realment són nombroses les localitats de Mallorca que a l'antiguitat van conèixer una florent indústria ceramista, que comptaven amb un major o menor nombre de terrissers, molts dels quals enllacen potser –si no arrenquen– amb la mateixa dominació àrab a les nostres Illes (902-1229). D'ells només donaré una petita relació dels centres del manipulat de fang que he pogut reunir i que van existir en el passat, sota qualsevol de les diferents modalitats, com poden ser ollereries, plats, cassoles, a més de maons, teules, etc.

Andratx: Ca n'Esteve Palmer, del carrer de la Costa, 72.

Calvià: sa Teulera, va ser construïda fa més de 200 anys, i fou derruïda fa aproximadament uns 40 anys.

Es Capdellà (Calvià): construïen teules pintades de Ca s'Estel.

Consell: sa Teulera. Germans Amengual, Can Bernadí o Tejar Consell.

Aquests tres germans, Bartomeu, Bernat i Joan, procedeixen de sa Cabaneta, com a branca esqueixada de l'antic terrissaire de Can Bernadí. Es dediquen a tota classe de labors ceràmiques. Destaquen per la confecció de les gerres brodades.

Inca: el 1784 existien a Inca 31 forns terrissers. Ca n'Aleix, Cas Cego o Can Baltasar. Situat al carrer del Paradís, Cas Cego fa referència a l'ancià i venerable mestre Baltasar, a qui es va imposar la Medalla d'Or, el 1944, al Concurs Regional d'Artesania de Balears, i també se li concedí la Medalla del Treball.

Alguns dels tallers d'Inca podrien remuntar-se a la mateixa època musulmana. Els plats morenos eren elaborats amb una tècnica senzilla i popular, i els d'Inca s'han anat repetint i, a través de llargues generacions, han arribat fins als nostres dies.

Son Servera: Can Ramon de sa Teulera, tancada fa més de 60 anys.

10. EL SIURELL, UN IL·LUSTRE INQUER

No voldríem acabar aquesta comunicació sense reproduir dos articles escrits per Santiago Cortès i Forteza en els programes de festes d'Inca, ja que ell és una de les persones que més ha treballat dins el camp del siurell i un dels col·laboradors de Baltasar Coll Tomàs, que deixà un fitxer sobre el siurell i que encara no ha pogut ser consultat ni estudiat. El primer article fou publicat en el programa de les festes de Sant Abdon i Sant Senén de l'any 2000 i el segon, en el del Dijous Bo de l'any 1986.

10.1. Article de Santiago Cortès (any 2000)

Heu reparat un siurell? Ben segur que no. Aquestes coses les deixam pels turistes o, si més no, la tenim com una anècdota folklòrica per regalar amb motiu d'un bateig o una primera comunió a tots els convidats, que embolicat en "ce-lofán", deixen a quelsevol racó de la casa.

Sembla una figura sense importància, avui en temps de les sofisticades joguines difícilment la il·lusió dels petits es posa en una cosa tan fràgil i barata. A més si a casa tenim un siurell no el donarem a l'infant perquè hi jugui ja que el podria espanyar i... quina gràcia té un siurell espanyat? I això al siurell ha esdevingut, al llarg de molts d'anys, la joquina preferida pels infants. No s'entenia que a les matances els infants no poguessin divertir-se amb un siurell. Les fires d'Inca, el Dijous Bo, eren dies indicats per a la compra de tal joquina. Els amos de possessió aprofitaven les diades finals d'Inca per a la compra de tot el necessari per la sembra, les matances i les festes de Nadal i fins i tot solien comprar aquelles coses que havien de mester per passar l'hivern.

No era estrany que dins la llarga llista de comandes hi hagués des de unes bones guinavetes per a les matances a les espècies, tabac, olles i plats, espardenyes, però també, i ben segu que això no mancava, eren els siurells. Quan a les llargues nits d'hivern, arrambats vora el foc, passat el rosari i fent temps per veure si la son venia i amb curiositat infantil s'escoltaven les contarelles que algú generosament anava explicant, una de les que solia contar era aquesta, que a més tenia un marcat sentit didàctic: "Hi havia un amo d'una possessió de Soller que ho tenia tot apunt per partir cap a Inca per fer Dijous Bo, havia preparat el carro amb una bona vela, un bon coixí, untades les rodes, preparats els guarniments per a la bístia, i la nit abans de la partida ran del foc els habitants de la possessió, missatges, parelles, pastors, madones, nins i nines, li anaven fent distintes comandes: un li demanà una pipa, l'altre un trinxet,, l'altre unes espardenyes, l'altre uns guarniments nous pel cavallet I així cada un anava demanant fins que ja no quedava més que el petit porqueret que quan l'amo li pegà una mira interrogativa es posa ma a la butxaca i treu unes monedes que li allarga a l'amo i li diu "l'amo, me dureu un siurell?" l'amo el se mira i amb un satisfet somrius li contesta "tu siularàs". És una anècdota prou coneguda dins tota Mallorca i fins itot que ha trspassat la mar.

El siurell és un petit objecte de fang, pintat de blanc amb retxes vermelles, verdes, grogues i blaves que actualment adopta distintes figures però que antigament sols era en forma de bovet o de ca, amb un siulet al costat o al darrera, el seu origen és desconagut: alguns diven és de procedència fenícia, si és de caràcter religiós i podia ser la representació d'alguna divinitat (cosa no gens estranya recordem sols els bous de Costitx) o un objecte mitològic.

Els investigadors en aquesta matèria convenen a localitzar el siurell a Inca i presentar el siurell inquer com el més genuí. Al museu etnològic de Barcelona i en el Louvre de París hi trobam una bona mostra de siurells inquers. Hi ha altres llocs de Mallorca que fan o han fet siurells: Manacor, Sineu, Santa Maria, i més modernament Sa Cabaneta, Consell i Lluçmajor. A “La dècada de los cuarenta” a la secció “Hombres de nuestro tiempo” en Josep Mascaró Pasa-rius treu a Isabel Amengual Bestard més coneguda per que feia siurells, havia nascut a Sa Cabaneta dia 5 de gener de l'any 1892 i d'ella diu: “Sus padres eran alfareros”. Se iniciò sola en la modelación de sus “Siurells” inspirada en los que veía de niña, en las “festes de Sant Marçal” fabricados por artesanos de Inca”.

En motiu d'una de les fires del fang que tant encertadament ha sabut organitzar el poble de Marratxí, el qui era batle aleshores, Guillem Vidal, ens parlava de la idea d'aixecar un monument al siurell, després d'exposar els seus plans en denanà l'opinió i li vaig dir que creia que era més adient fer el monument a l'oller ja que el siurell, encara que molt arrelat, feia molt poc temps que ni havia a les terrisseries de Marratxí i li vaig citar aquest text, d'aquell moment va canviar la idea i aixecaren el monument als ollers. He de dir que figures amb siulet hen trobam a altres llocs fora de Mallorca com per exemple a Granada d'Andalusia, Txecoslovàquia, Creta, Galícia, etc.

El siurell solia ser tasca de les dones, els homes es dedicaven més a la dura tasca de preparar el fang i de fer anar la roda del torn com també preparar i encendre el forn. Així a les vetllades les dones que, hi havia a cal terrisser, envoltaven la taula i amb els seus dits anaven i van modelant les distintes figures posant-li el petit siulet, que s'ha de fer amb una manya especial si no no siula, es cou i després ve el pintat de blanc i finalment les retxes vermelles, verdes, grogues i blaves i ja tenim el siurell ben segur qui si el posau en mans dels més petits no manaran infants per tornar gaudir del siurell com antany que eren molts els al·lots que esperaven amb delit el siurell que els firaven a les fires i en la gran diada del Dijous Bo, i així el siurell es convertia amb el petit, però esperat, personatge de la gran fira inquera.

Inca té un deute amb aquest petit personatge, ja ho escrivia en el Dijous Bo de 1986. La nostra ciutat que té un monument als sabaters i un altre als periodistes ha d'aixecar una memòria al siurell i a tots els terrissers que tanta glòria han donat i donen a Inca.

10.2. Article de Santiago Cortès (any 1986)

Antany, quan la madona de la possessió treia la millor mudada per l'amo, que havia d'anar al "dijous bo"; quan els missatges es disputaven el privilegi de poder fer el "dijous bo"; quan el pareller ho adelantava tot per tal que les feines no li fessen perdre aquesta jornada, uns i altres preparaven la llista de coses que l'amo i els sortats missatges havien de comprar a la fira. No calia escriure-la, ja que quasi sempre era el mateix i no era cosa de deixar res, car la sembra, les matances i les festes de Nadal eren prop i casa, terra i homes havien d'estar preparats.

Vendria l'hora, després, de dictar cadascú la seva llista" L'amo, la guinaveta de matar el porc ha tornat vella; duis-la que tengui un bon mànec, i les espècies, que n'hi hagi, que l'any passat férem curt. Pensau amb la brida i unas ramaleres pel cavallet...". I així, un a un, anaven fent les seves comandes. El més atrevit sempre solia dir la seva: l'amo, ¿i què no hauria una mica de tabac, una bona botella d'aquell suc, que sols em deixau tastar a les festes?". L'amo, tot seriós, com si d'un diputat a Cort es tractàs, responia amb gravetat: "Vorem, vorem"... Els missatges sempre restaven esperancats, car no podien creure mai que l'amo tornàs de buit del "dijous bo".

Després venia la llista de la madona. Aquí sí que la cosa anava seriament. No hi havia lloc per les bromes, puix d'ella depenia la bona marxa de la casa; per això l'amo l'escoltava amb més atenció. Seria interessant conèixer alguna d'aquestes llistas. Si llavors no calia escriure, ara sí que seria prou interessant que ho haguessin fet; ben segur que alguna d'elles l'hauria trobat. Es pot intuir que la gent del pla comprava productes duits de la muntanya i al revès: els de la muntanya es proveïen de tot el necessari que produïa el pla.

Sens dubte el que més interessava a la madona és que l'amo li dugués els estris de la casa que durant el passat any s'havien anat fent mal bé, sobre tot per mor de l'ús diari. Un lloc destacat, ben segur, el tendriem les olles i els plats, a causa del vici que tenim quasi tots de menjar cada dia. El "dijous bo" era una bona ocasió per comprar unes olles i greixoneres que els bons terrissers de Pòrtol duïen a la fira. Pòrtol ha estat sempre bon lloc per les olles i aquestes màgiques carmanyoles que, amb la complicitat del foc i de les bones manyes dels cuiners, basteixen les nostres taules de suculents menjars. Els terrissers d'inca oferien a tots el bon plat de taula. La fina terra d'Inca era la apropiada per a l'elaboració del plat. No, avui ja no sé n fan de plats a Inca, des que deixaren de voltar les rodes dels torns i s'apagaren els darrers calius dels forns de Ca'n Torrens i de Ca'n Piritis, a Inca s'ha perdut una tradició llarga, de segles, de bons terrissaires. La ceràmica d'Inca tenia la seva ben guanyada fama. No és gens difícil trobar en els llibres de despeses dels segles XV, XVI, XVII i XVIII...

sobretot en els llibres de comptes dels convents d'aquella època: “Per tants de plats d'Inca, tantes lliures...”. Pòrtol feia, fa, bones olles; Inca feia bons plats.

A una casa, qui espera al viatger que torni amb les mans plenes són els nins. Reparau-ho; abans de saludar el qui torna de viatge, ja li demanem: “Què m'has duit?. I així, més que ningú, són els que fan disbauxa de la tornada de l'amo i l'esperen amb vertadera inquietud.

Avui hi ha mil coses que es poden comprar als nins: però antany hom s'havia de contentar a regalar unes espardenyas, o un colomí que, tard o d'hora, aniria a parar a l'olla.

No, però, els nins tenien també comanda: “L'amo, mos dureu un siurell?” El siurell era la joguina més preuada, sobretot perquè s'acostaven les matances. I què farien els al·lots en temps de matances sense els siurells? La siuladissa era la música que acompanyava la matança del porc.

El siurell, petit objecte de fang, pintat de blanc i amb retxes vermelles i verdes, amb forma de bovet o de ca i fins i tot humana, amb un xiulet alcostat o al darrera, d'origen desconegut. Alguns diuen si era fenici, si podia ser la representació d'una divinitat o un objecte mitològic; el cert és que, per a molts, era l'única joguina. Les dones que hi havia a cal terriser eren les que, a les llargues vetlades, feien els siurells. La tradició ha localitzat sempre el siurell a Inca i, sols fa uns anys, no gaire, a altres indrets de Mallorca. Curiosament he de dir que la figura de fang amb un xiulet també la trobam a Granada, Txecoslovàquia, Creta i altres llocs. Madò Bet, famosa siurellera de Pòrtol, morta fa uns anys, deixà dit -i així ho recull en Mascaró Pasarius a les Dècades-, que ella havia après de fer siurells imitant el que veia fets a Inca, quan els terrisses inquers anaven a vendre a la romeria de sant Marçal.

No hi ha dubte que molts d'al·lots, en temps passats, s'havien de conformar com a jugueta, amb els siurells que els firaven al “dijous bo” i, així, el siurell es convertia amb el petit, però esperat, personatge de la gran fira inquera.

Inca té un deute amb aquest petit personatge. La nostra ciutat, que té un monument als sabaters i un altre als periodistes, ha d'aixecar una memòria als Siurell i, a tots el terrisser que tanta anomenada donaren, altre temps, a Inca.

Avui el temps han canviat; ja no s'espera el “dijous bo” per proveir les cases de tot allò més necessari. Avui la gent compra... però també passeja, riu, menja, beu, es diverteix i moltes coses han passat a la nostàlgia del passat, a l'ahir. Bé: avui és el “dijous bo”. Qui em fira un siurell?

11. CONCLUSIONS

El siurell és una figura d'argila senzilla de la nostra cultura popular, els orígens del qual es perden dins la penombra dels temps, però que sabem que es recuperà a la ciutat d'Inca en el segle XIX i que s'ha confeccionat a altres pobles de Mallorca.

Al principi del seu recobriment els siurells servien com a joguina per als infants, sobretot a les matances, i després han esdevingut objectes de decoració, trofeus, etc.

El lloc on es podia trobar la seva venda era a les Fires d'Inca, al Dijous Bo, a la romeria de Sant Marçal i a altres mercats, fires i celebracions.

Figura 8. Siurells vidriats d'Inca.

Figura 9. Siurells d'Inca.

BIBLIOGRAFIA

Llabrés Ramis, Juan, 1977, La ceràmica Popular en Mallorca. Estudios monográficos del museo arqueológico La Porciúncula. Ciutat de Mallorca.

Mascaró Passarius, José, 1979, Historia de Mallorca (Décadas de la post-guerra) Tomo VI Palma de Mallorca.

Rosselló Bordoy, G. – Coll Tomás, Baltasar, 1997, Ceràmica Popular en las Baleares, Institut Balear de Diseny Àmbit.

Programa del Dijous Bo, Ajuntament d'Inca, any 1986.

Programa de les festes patronals, Ajuntament d'Inca, any 2000.

